

részek, a legkülönbözőbb közjogi viszonyok mellett, de velünk tényleg századokon át egy közös államrendszert képeztek, melynek csak a török hódítás vetett véget, fokról fokra szűkebbre szorítva a kört, elfoglalva részben utoljára magunkat is. Amily mértékben vonul hátrább az újabb időben a török uralom, azon mértékben lépnek elő ismét a régi viszonyok és érvényesülnének ismét egész erővel, ha a régi hódítónak nem lépett volna nyomába egy másik, t. i. az orosz hatalom; melyet, mint hajdan a törököt, visszatartani feladata most már Európának s első sorban mindazoknak, kiket közvetlen elnyeléssel fenyeget; a jelszó volt akkor a kereszténység, most a szabadság.

Ez a helyzet nagyban és egészben. A közös érdekek, a barátságra és szövetségre utaló helyzet természetesen nem biztosítanak számunkra a szomszédokkal való örök békét s zavartalan egyetértés boldogságát, de a helyzet posztulátumai utóvégre is elemei erővel érvényesítik magukat súrlódások, összeütközések mellett is. [...]

Hanem egy dolog bizonyos, az t. i., hogy a szóban levő szomszéd államokhoz való jó viszonyok fenntartására szükséges az, hogy idebent jó viszonyban legyünk a nemzetiségekkel. Politikai tekintetéből élhetünk tán békében a szomszédokkal, még akkor is, ha nincs meg idebent a nemzetiségekkel való jó viszony, a nemzetközi politika a nemzetközi exigenciák tudománya; de állandó barátság, szövetség és szívélyes támogatás csak azon feltétel alatt jöhet létre, ha a nemzetiségekkel egy jó modus vivendi-t megállapíthatnunk sikerül. Amazt a békés állapotot fenntarthatják ideig-óráig a kormányok, az utóbbi azonban csak a nemzetnek, a népnek műve lehet. S ennek hangulata s akarata ellenállhatatlanul nehezedik dinasztiki és kormányokra is, mert hiszen azok az országok független államok, melyekben a nemzeti akaratot, úgy, mint nálunk, ignorálni vagy annak ellenszegülni nem lehet. Ha mi nem bánunk jól az itt lakó románokkal és szerbekkel, jó viszonyra Romániával és Szerbiával nem számíthatunk, ez az ára annak, hogy a szomszéd nemzetek barátságát és szövetségét magunknak biztosíthassuk, ez a módja annak, hogy befolyásunkat náluk megszilárdíthassuk. Tehát ugyanazon eszköz, mely a belbékét a honpolgárok közt biztosítja, egyszersmind megszerzi a jó nemzetközi viszonyokat is azokkal, kiknek jó indulata ránk nézve nagy értékkel bír, és pedig nem csak egyszerűen a jó, hanem a fentebb előadottaknál fogva a szorosabb és bensőbb viszonyt.

AJTAY JÓZSEF

A nemzetiségi kérdés

Budapest, 1914, Pesti Könyvnyomda. 3–8.

Ajtay József (nagyajtay, dr.) (Verespatak, 1876. – ?) jogász, közigazgatási bíró. Iskoláit Budapesten és Párizsban végezte. 1900-ban a Pénzügyminisztérium szolgálatába lépett, közben egy időre áthelyezték a Közigazgatási Bírósághoz. 1908-tól fogalmazóként, később miniszteri titkárként, majd tanácsosként és osztálytanácsosként

dolgozott. 1918 novemberében alapítója és 1921-ig alelnöke volt a Magyarország Területi Épségének Védelmi Ligájának, 1920–1921-ben a szervezést úgy folytatta, hogy munkahelye tartós szabadságot biztosított a számára. 1926-tól a Magyar Nemzeti Közösség ügyvezető alelnöke volt. 1921 és 1929 között közigazgatási bíró volt. 1920 és 1938 között a Magyarság, 1938-tól a Pesti Hírlap belső munkatársaként dolgozott. Bajcsy-Zsilinszky Endre baráti köréhez tartozott, liberális nézeteket, de egyben legitimista elveket vallott. A nemzeti, nemzetiségi kérdés mellett foglalkozott a választójog kérdésével, valamint gazdasági jogi problémákkal. A magyar mellett több könyvet publikált angol és francia nyelven.

A nemzetiségi kérdés című munka sikra szállt a magyar állam politikai és nyelvi egység teremtésére irányuló törekvése mellett. Álláspontja szerint a nemzetiségi törekvések mögött, hatalmi, önállósodási szándék húzódik, holott az ország boldogulása a belső társadalmi egységen múlik. Szerinte a magyarság vezető szerepét elvitathatatlan, így a nemzetiségeknek be kell olvadniuk a magyar társadalomba.

Hazai nemzetiségeink faji öntudatra ébredése és szervezkedése is nagy lépéssel haladt előre. A nemzetiségi politika elhagyta a meddőnek bizonyult politikai izgatás és tüntetés taktikáját és most a legnagyobb céltudatossággal arra törekszik, hogy a létező nyelvi és faji elválasztó vonalakra tervszerűen ráépítse a kulturális, társadalmi és gazdasági teljes elkülönülés tömör falait, így rakja le természetes alapjait az államjogi elkülönülésnek. Ha ez a szervezkedés teljes befejezést nyer, a magyar állami és nemzeti egységre való törekvés útjába olyan sziklák gördülnek, amelyeket az államhatalom roppant erejének céltudatos és teljes kihasználása, párosulva a magyar társadalom szervezett erejének teljes megfeszítésével, sem lesz képes többé részekre mállasztani, amint erre az utóbbi időben különösen a poseni lengyelkérdés mutat meggyőző példát.

Ezzel egyidejűleg a magyar nemzeti törekvések gyöngülésére vezetett az a körülmény, hogy az újabb magyar értelmiség – az idegen, teljesen be nem olvasztott és így a nemzetiségi és a nemzetközi irányzatok számára könnyebben hozzáférhető elemek nagy tömegének betódulása következtében – egységében megbomlott és az új, nagyobbára a bevándoroltakból kikerülő elemek a tisztán magyar nemzeti szemponttól eltávolodva, erősen közelednek a nemzetiségi elv előtt való meghódolás felé.

A demokratikus fejlődés, amely a túlnyomóan magyar jellegű középosztály politikai befolyásával szemben egyre inkább a nagy tömegek politikai befolyását juttatja érvényre, kedvez a nemzetiségi törekvéseknek, miután a széles néptömegekben a magyar faj túlsúlya már jóval csekélyebb. Fokozottabb mértékben fog ez a hatalmi eltolódás jelentkezni, ha a választójog a szélesebb néprétegekre is kiterjesztetik. [...]

A nemzetiség az emberi egyedeknek főleg faji, illetve nyelvi alapon nyugvó és öntudatosá váló kapcsolata, amely a történelem tanúsítása eszerint a társadalmi csoportosulásoknak talán legszorosabb, legszilárdabb alakulata, és mint ilyen a fajfenntartás és a faj érvényesülésének természetes célját szolgálja. Ha az öntudatosá váló faji, illetve nyelvi kapcsolat állami szervezettel nyeri betetőzést, megszületik a nemzet, a fajfenntartás és faji érvényesülés legmagasabb rendű szervezete. Ha valamely állami

szervezet több fajt, illetve különböző nyelvű lakosságot foglal magában, természetszerűen megindul a fajok küzdelme a fajfenntartás és faji érvényesülés leghatalmasabb eszközeinek: az államhatalomnak birtokba vételéért.

Faji törekvésekkel, sűrűlódásokkal és harcokkal a történelem minden korszakában találkozunk, de ezek döntő jelentőségre csak az újabb korban tettek szert, amidőn a tömörülésre, a tökéletesebb szerveződésre, a nagy gazdasági összpontosításra, és ennél fogva nyelvegységre törekvő modern állami irányzat szembekerül a kisebb fajok nyelvűkhöz való ragaszkodásának és faji érvényesülésének természetes ösztönével. [...]

A nemzeti törekvés az egy állam keretén belül létező nyelvi, faji, vallási, szociális és gazdasági különbségek lehető tompítására, megszüntetésére, az állampolgároknak minél szervezesebb egészbbe való összetűzésére törekszik. Míg a nemzetiségi törekvések a jelzett különbségek tervszerű kiélesítésével a már létező nyelvi és faji elválasztó vonalakra a minél teljesebb kulturális, társadalmi és gazdasági elkülönülés tömör falait igyekeznek ráépíteni, hogy így természetes, önként kínálkozó alapot teremtsenek a végső cél: az állami elkülönülés számára.

Önként folyik ebből, hogy a nemzetiségi törekvések nem egyenlőségi, hanem hatalmi, uralmi törekvések. Külső megnyilvánulásukban rendszerint úgy jelentkeznek, hogy az államnyelv mellett valamely nemzetiségi nyelv használatának megengedését is követelik, de mihelyt ezt a célt elérik, az első akadályt átugorják, előtérbe nyomul a nemzetiségi törekvések igazi jellege: a nemzetiségi nyelvnek és az illető fajnak az állami élet egész területén kizárólagos uralomra való juttatására irányuló törekvés. (Például szolgálhatnak a cseh és horvát államjogi törekvések.)

A nemzetiségi törekvés küzdelme a nemzeti irányzattal – a dolgok mélyére tekintve – tulajdonképpen nem egyéb, mint állameszmék egymással való élethalálharca, ahol a kiegyenlítés, a békés megegyezés és megférés lehetősége hiú ábránd, mert ez a harc, csak akkor érhet véget, ha valamelyik küzdő fél végleg a porondon marad.

A nemzeti államok kialakulásának története egyrészt, a nemzeti irányzat és nemzetiségi törekvések között szemeink előtt folyó harcok másrészt, világosan bizonyítják, hogy a többnyelvű modern államokat fel nem tartóztatható erők hajtják vagy a nyelvi egységesülés, vagy pedig a nemzeti alapon való állami tagozódás felé. Még pedig a szerint, amint az illető többnyelvű államban van, avagy nincs olyan faj, amely a faji és nyelvi tömörülés folyamatát állandóan előreviszi és vannak, avagy nincsenek olyan földrajzi viszonyok, gazdasági érdekek, mély gyökeret vert intézmények, amelyek a nyelvi egységesülés irányát folyton ható erővel szolgálják.

A modern fejlődési irányzat kétségtelenül a nagyobb államokban való tömörülés, a tökéletesebb szerveződés és a fokozottabb gazdasági összpontosítás felé vezet, amiből önként következik, hogy a nemzeti irányzat, amely ennek a fejlődésnek szolgálatában áll, felsőbbrendű és egyetemesebb érdekeket mozdít elő, mint a nemzetiségi törekvések.

Innen van az, hogy az állami szervek – különösen a legmagasabb fokon – rendszerint az egységesülés irányzatát támogatják, és csak akkor adják fel a harcot, amidőn végleg beigazolódik, hogy egy adott állami területen az egységesítés természetes

előfeltételei hiányozván, a nyelvi tömörülés keresztülvitele kizártnak tekintheti, és így kénytelen-kelletlen a másodrendű, kisebb államalakulatok kifejlődésének kell tért engedni. (Az osztrák centralizáló és germanizáló törekvések kudarca.)

Amíg remény van a nyelvi egységesítésre, addig az öntudatos állami politika hihetetlen erőfeszítéseket tesz, és nagy áldozatokat hoz a nemzeti egység megteremtése érdekében. (A poseni német politika).

Megállapított igazság az is, hogy az állami szervezett erejének és a társadalom vezető szerveinek, irányadó elemeinek céltudatos, kitartó működése még a természetes folyamatokkal szemben is eredményeket bír felmutatni. Annál inkább képes arra, ha nincs másról szó, mint egy, felsőbbrendű alakulás érdekében végbemenő természetes folyamat gyorsításáról, a mesterségesen emelt gátak lerontásáról, a folyamat medrének szélesbítéséről. Ha a természetes alapokon nyugvó nemzeti irányzatot állam és társadalom céltudatosan támogatják, bámulatos lendületet vesz az egységesülés folyamata, amint ezt a nyugati nemzeti államok gyors kialakulása világosan igazolja.

Ha az előadott tételek világánál vizsgáljuk hazai viszonyainkat, megállapítható, hogy a száz év óta állandóan jelentkező nemzetiségi törekvéseknek hazánkban természetes alapjuk van azokban a nagyszámú és az ország jelentékeny területén tömegesen lakó nem magyar ajkú fajokban, amelyek a magyar államnyelvvvel szemben a közéletben a maguk nyelvét igyekeznek uralomra juttatni. Ez a törekvés állandó külső támogatást nyer a szomszédos államokból is, amelyekben nemzetiségeink fajtestvérei önálló nemzeti és állami életet élnek (románok, szerbek) avagy széleskörű autonómia keretében jajilag érvényesülnek (csehek).

Viszont az is kétségtelen, hogy hazánkban a történeti múlt, a földrajzi és az ebből folyó gazdasági egység, állami életünk központi szervezése, és az államalkotó magyar fajnak az utolsó száz év alatt jelentkező, és legújabb statisztikai adatok alapján immár kétségtelenné vált felsőbbes szaporodási és beolvasztási képessége, és e révén tett nagy hódításai, a magyar faj központi elhelyezkedésében rejlő lekötő és felszívó ereje, kétségtelen és egyre fokozódó kulturális túlsúlya a természetes fejlődés irányát szemmel láthatólag az egységesülés, a nemzeti tömörülés felé hajtja.

BARTHA MIKLÓS

Kazár földön

Kolozsvár, 1901, Ellenzék Nyomda. 176–281.

Bartha Miklós (1848–1905) jogász, függetlenségi párti országgyűlési képviselő. Publicistaként, lapszerkesztőként a korabeli közélet ismert figurája. Népszerű nacionalista, akit „kis Kossuthnak” becéztek. A „Kazár földön” címet viselő, Ruténföldi akciót bemutató sociográfiája először lapjában, a Függetlenségben jelent meg 1900-ban.